

Kotitöiden epätasainen jako suomalaisten naisten ja miesten välillä

Susanna Luukinen
Helsingin yliopisto
Sosiaalitieteiden laitos
Kandidaatintutkielma
11 / 2015

Sisälllys

Johdanto	1
1 Kotitöihin käytetty kokonaisaika ja sen mittaamisen ongelmia	3
2 Kotitöiden sukupuolijakauma	4
3 Kotitöiden jakoon vaikuttavia tekijöitä	6
3.1 Sukupuoliroolit sekä opitut arvot ja asenteet	6
3.2 Sosialisatio-sukupuolirooliteoria	8
3.3 Rationaalisen valinnan teorit	10
3.3 Käytettävissä olevan ajan teoria	12
3.4 Sosioekonomisen taustan vaikutus kotitöiden määrään ja laatuun	12
3.5 Lapset ja kotitöiden määrä sekä jakaminen	14
4 Johtopäätökset	15
Lähteet	19

Johdanto

Suomalaiset naiset käyttävät kotitöihin keskimäärin paljon enemmän aikaa kuin miehet (Pääkkönen 2010, Pääkkönen & Hanifi 2011). Tilanne on sama kaikissa nyky-yhteiskunnissa, joissa kotitöihin käytettyä aikaa on tutkittu tilastollisesti (Connell 2009, 3). Tämän tutkielman tavoite on selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että suomalaisnaiset tekevät enemmän kotitöitä kuin miehet. Tutkimuskysymys on seuraava: miksi suomalaisnaiset tekevät enemmän kotitöitä kuin suomalaismiehet? Tutkielman tarkoitus on esitellä laajasti eri tekijöitä ja selitysmalleja, jotka vaikuttavat kotitöiden jakoon. Asian selvittämiseksi on tarkasteltava, miten paljon kotitöitä kumpikin sukupuoli tekee, miten kotityönjako tehdään perheissä ja millaisia kotitöitä on toisaalta naisten, toisaalta miesten harteilla. Tutkielma keskittyy miehiin ja naisiin eikä ota huomioon muita sukupuolia. Kun tutkielma käsittelee pariskuntia, on kyse heteropariskunnista. Muiden sukupuolien ja samaa sukupuolta olevien pariskuntien kotityönjaosta ei ole juuri tutkimusta.

Kotitöiden jaon tutkiminen on tärkeää, sillä kotityöt liittyvät poliittisiin tasa-arvokysymyksiin. Kotitöiden jääminen naisten harteille voi eristää naisia yhteiskunnan ulkopuolelle. Kotityöt ovat palkattomia eikä niitä arvosteta ansiotyön tavoin. Ansiotyön ohella tehty kotityö muodostaa naiselle kaksoistaakan, kotirouvana olo taas tekee naisen taloudellisesti riippuvaiseksi miehestään tai sosiaaliturvasta. (Oakley 1974, 1981.) Suomessa naisten työssäkäynti ja kahden ansaitsijan perheet ovat normi, eli Suomessa naisten työssäkäynti on kansainvälisessä vertailussa varsin yleistä (Oinas 2010, 37–38). Voi siis olla aiheellista puhua naisten kaksoistaakasta eli siitä, että työssäkäyvä nainen tekee ansiotyön jälkeen toisen työvuoron kotitöiden parissa (Hochschild & Machung 1989). Voidaan kysyä, onko kaksoistaakka liioiteltu vai aiheellinen ongelma (Anttila 2012, Pääkkönen 2010).

Kotitöihin käytettyä aikaa ja sen jakautumista sukupuolten välillä on tutkittu useissa suomalaisissa ajankäyttötutkimuksissa, ennen muuta Tilastokeskuksen tekemissä. Tässä tutkielmassa viitataan Hannu Pääkkösen vuonna 2010 sekä Pääkkösen ja Riitta Hanifin vuonna 2011 tekemiin tutkimuksiin, joissa on näkyvissä pitkän aikavälin trendejä. Kotitöiden sukupuolijakoa selittäviä tutkimuksia taas löytyy perhe- ja sukupuolisosiologian sekä arjen tutkimuksen piiristä. Tämä tutkielma pohjaa paljon esimerkiksi Eeva Jokisen (2005) teokseen *Aikuisten arki*, Anneli Miettisen (2008) tutkimukseen *Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät*

käytännöt ja asenteet Suomessa sekä Raija Julkusen (2010) teokseen *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*.

Kotityö määritellään tässä tutkielmassa Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen mukaan: kotitöitä ovat kotitalous- ja huoltotyöt, lastenhoito, ostokset ja asiointi, naapuriapu eli toisten kotitalouksien auttaminen sekä näihin toimintoihin liittyvät matkat (Pääkkönen & Hanifi 2011, 25). Kotityöhön käytettyä aikaa voidaan kutsua sitoutuneeksi ajaksi: se merkitsee palkattomaan työhön käytettyä aikaa (Oinas 2010, 15). Kaikissa kotityötä käsittelevissä tutkimuksissa lastenhoitoa ei lueta kotitöihin (Gershuny 2000, 131). Tässä tutkielmassa lastenhoito sisällytetään kotitöihin. Lastenhoidon lisäksi myös esimerkiksi ostoksilla käyminen, puutarhanhoito ja erilaiset tee se itse – tekemiset ovat ongelmallisia. Ne voidaan lukea kotityöksi mutta toisaalta niitä ei aina nähdä työnä. (Gershuny 2000, 131.)

Minkä takia suurin osa kotitöistä on naisten harteilla? Syy lienee ennen kaikkea opituissa tavoissa ja asenteissa (Jokinen 2005). ”Arkisuus” ja yksityinen kodin piiri mielletään naisten toiminnaksi ja alueeksi (ibid., 14–15). Kotityöt jakautuvat perinteisiin naisten ja miesten töihin, mitä kuvaavat käsitteet kotitöiden mies- ja naistapaisuudesta (ibid. 32–33; 56–62). Kotityötä ei arvosteta työnä samalla lailla kuin ”miesten töitä” (Anttila 2012). Ann Oakley kiteyttää kotityön suhteen ansiotyöhön näin: Nainen kuuluu kotiin, kun taas mies kuuluu työmaailmaan. Siksi miehet tekevät työtä, kun taas naiset eivät tee työtä. Siten kotityö ei ole työn muoto. (Oakley 1974, 25.) Sittemmin kotityö on yleensä hyväksytty ja tunnustettu työnä. Oakley kirjoittaa usean vuosikymmenen takaisesta Iso-Britanniasta käsin mutta kiteyttää silti jotain nykypäivänäkin olennaista kotitöiden arvostuksen puutteesta.

Tutkielma etenee kotitöiden sukupuolijakauman erittelystä siihen, miten eri tekijät vaikuttavat kotitöiden jakoon. Lopuksi eri teorioita ja näkemyksiä yhdistellään kattavan kokonaiskuvan saamiseksi. Luvussa yksi tarkastellaan kotitöihin käytettyä kokonaisaikaa sekä arvioidaan sen mittaamiseen liittyviä ongelmia. Luvussa kaksi tarkastellaan, miten kotityöt jakautuvat miesten ja naisten välillä: mikä on tyypillisesti naisten ja mikä miesten työtä, ja mitkä kotityöt jaetaan. Luku kolme avaa useita näkökulmia ja syitä siihen, miksi naiset tekevät miehiä enemmän kotitöitä. Luvussa käsitellään sukupuolirooleja, kotitöiden jaon teorioita, työllisyyden, sosioekonomisen aseman ja koulutuksen kaltaisten tekijöiden vaikutusta kotitöiden jakoon sekä lasten vaikutusta

kotitöiden määrään ja jakamiseen. Neljäs luku kokoaa johtopäätökset yhteen ja laajentaa näkemyksiä kotitöiden epätasaisesta jaosta yhdistelemällä eri tutkimusten tuloksia.

1 Kotitöihin käytetty kokonaisaika ja sen mittaamisen ongelmia

Vuonna 2009 suomalaiset käyttivät kotitöihin keskimäärin 3 tuntia 8 minuuttia vuorokaudessa. Naiset tekivät kotitöitä 3 tuntia 41 minuuttia ja miehet 2 tuntia 33 minuuttia päivittäin. Vaikka naisten kotitöihin käyttämä aika oli edeltävän 20 vuoden aikana vähentynyt noin 10 minuuttia ja miesten kasvanut lähes 20 minuuttia, naiset tekivät yhä 59 prosenttia eli reilusti yli puolet kotitöistä. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 25.)

Keskeinen käsite koti- ja muihin töihin käytetyn ajan mittaamisessa on kokonaistyöaika. Kokonaistyöaika tarkoittaa ansio- ja kotitöiden yhteenlaskettua aikaa (Pääkkönen & Hanifi 2011, 30). Kokonaistyöaika on sukupuolten välillä suunnilleen sama, mutta miehet käyttävät enemmän aikaa ansiotyöhön ja naiset kotitöihin (Pääkkönen 2010, 61–65). Vuosina 1999–2000 miehet tekivät keskimäärin 20 tuntia ansio- ja 18 tuntia kotitöitä viikossa, naiset 15 tuntia ansio- ja 26 tuntia kotityötä. Kymmenessä vuodessa miehet olivat lisänneet kotitöiden tekoa yhdellä viikkotunnilla, naisilla määrä on pysynyt samana. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 31.) 22 vuodessa ero on miehillä yksi tunti enemmän, naisilla yksi tunti vähemmän.

Yllämainittuihin työmääriin ei voi luottaa sokeasti. Ajankäyttötutkimuksissa ilmoitettu kotitöihin käytetty aika saattaa nimittäin olla vääristynyttä. Työn tehokkuutta on hankala mitata, eli joku voi tehdä enemmän kotityötä lyhyemmässä ajassa kuin toinen. Ansiotyötä mitataan Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksissa bruttona, eli työajasta ei poisteta esimerkiksi vessa- tai kahvitaukoja. Kotityön mittaamisessa näitä taukoja ei lasketa mukaan. Usein vapaa-aika tai ansiotyö ja kotityö tai kahdenlainen kotityö ovat katkonaisia tai limittyvät samaan aikaan, jolloin ajankäytön mittaaminen on hankalaa. (Pääkkönen 2010, 59–60, 103–104.) Oinaan (2010, 101) mukaan useamman kotityön yhtäaikainen suorittaminen on kaiken kaikkiaan harvinaista mutta naisilla yli kaksinkertaisesti yleisempää kuin miehillä.

Tämän tutkielman pohjana käytetyt ajankäyttötutkimukset perustuvat pitkälti kyselylomakkeisiin ja päiväkirjoihin, joita tutkittavat täyttävät itsenäisesti. On mahdollista, että ihmiset liioittelevat

kotitöihin käyttämänsä aikaa ja vähättelevät puolisonsa työpanosta (Haavio-Mannila 1984, 177). Jos kotitöiden jakamista tutkitaan kysymällä tiettyjen tehtävien ja vastuiden jakaantumista perheessä, valitut tehtävät eivät välttämättä ole kattava esitys perheen kotitöistä (Miettinen 2008, 21). Suunnittelutyötä, organisointia ja vastuunkantoa ei voi mitata samalla tavalla kuin konkreettista työtä, joten ne jäävät usein kotitöiden ulkopuolelle. Myös perheen sisäiset valtarakenteet voivat jäädä ajankäyttötutkimuksen tuloksissa piiloon: pelkkä mekaaninen työnjako ei kerro kaikkea tasa-arvosta kotitöissä. (Ibid. 19–20, 22.) Myös kotitöiden ulkoistaminen saattaa vääristää tilastoja. Perheissä, joissa esimerkiksi ostetaan siivouspalveluita, naisen työtaakka voi näyttää pienemmältä ilman, että miehen kotityömäärä kasvaa. Voisikin olla kiinnostavaa tutkia kotitöiden jakamista esimerkiksi havainnoimalla, jolloin tutkija kenties näkisi paremmin myös kirjallisten vastausten mahdolliset vääristymät.

2 Kotitöiden sukupuolijakauma

Tässä luvussa avataan, miten kotityöt jakautuvat sukupuolten välillä. Mitkä kotityöt ovat Suomessa tyypillisesti niin sanottuja naisten töitä ja mitkä puolestaan miehille yleisempiä? Entä onko jaossa tapahtunut muutoksia?

Kotityöt ovat itsessään naistapaisia eli ne mielletään pääosin naisten tehtäviksi (Jokinen 2005, 59). Naiset eivät kuitenkaan tee niitä kaikkia yksin: kotityöt voidaan luokitella naisten ja miesten sekä jaettuihin töihin (Anttila 2012, 294). Tyypillisiä naistapaisia kotitöitä ovat ruuanlaitto, siivous, pyykinpesu, astioiden pesu, lastenhoito, vaatehuolto ja ostosten teko sekä muu asiointi. Nämä lukeutuvat kotitaloustöihin, joista naiset hoitivat vuonna 2009 68 prosenttia. Miehet taas tekevät enemmän huolto- ja korjaustöitä, vuonna 2009 63 prosenttia. Yhteisiin töihin lukeutuvat Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen mukaan esimerkiksi pihatyöt, eläinten hoitaminen sekä naapuriapu. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 26.) Hyvin samanlaiseen jakoon päätyy myös Anneli Miettisen tutkimus ”Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo” (Miettinen 2008, 94). Vuoden 2012 Tasa-arvobarometrin mukaan perheen talouden hoitaminen on keskimäärin enemmän miehen vastuulla (Kiiänmaa 2012).

Kuilu naisten ja miesten kotitöiden välillä on kaventunut; miehet osallistuvat nykyään enemmän naistapaisiin kotitaloustöihin ja naiset miestapaisiin huoltotöihin (ibid.). Huomattavaa on, että

perinteisten miesten töiden määrä on riippuvainen asuinpaikasta ja asumismuodosta. Esimerkiksi kaupunkikerrostalossa huoltotyöt on pitkälti ulkoistettu eli miestapaisia kotitöitä on vähemmän. (Haavio-Mannila 1984, 174.)

Nais- ja miestapaiset kotityöt järjestyvät hierarkkisesti (Julkunen 2010, 15–20). Naiset hoitavat näkymättömiä ja loppumattomia töitä, kuten siivousta ja vaatehuoltoa, joita ei arvosteta niin paljon kuin miesten töitä. Tyypilliset naisten kotityöt ovat siis toistuvia ja päivittäisiä mutta perinteiset miesten työt harvemmin toistuvia ja kausittaisia.

Kotitöiden hierarkkisuuutta tuo hyvin esille Arlie Hochschildin (2003, 104–118) käsite *kiitollisuuden talous*, joka käsittelee lahjojen antamista ja saamista parisuhteessa. Hochschild määrittelee lahjaksi jonkin, mitä saaja ei osaa odottaa. Esimerkiksi kotityöt ovat tällaisia lahjoja; mies vaikkapa tarjoutuu leikkimään lasten kanssa, jotta vaimo pääsee lenkille. Kiitollisuuden talouden edellytys on jaettu ymmärrys siitä, mikä on nais- ja mikä miestapaista, sekä heterotapaisuus. (Jokinen 2005, 52–53.) Jos nimittäin mies pitää kotitöiden tekemistä lahjana mutta nainen odottaa sitä mieheltä – tai mies tekee yhä paljon vähemmän kotitöitä kuin nainen, mahdollisesti naisen ohjauksessa – naiselle miehen kotityöpanos ei ole lahja (Hochschild 2003, 105, 114).

Eeva Jokinen havaitsee tutkimuksessaan, että esimerkiksi autokyyti töihin, eli miestapainen kotityö, on eräälle hänen aineistonsa naiselle lahja. Sen sijaan ”kukaan ei puhunut pyykkilahjoista mitään”. (Jokinen 2005, 61.) Miettisen (2008, 123) aineistossa 70 prosenttia miehistä mutta vain puolet naisista kokee saavansa arvostusta kotitöiden teosta; viidennes naisista taas tuntee, ettei perhe pidä hänen kotityöpanostaan tärkeänä. Voisi siis nähdä, että miehen tekemiä kotitöitä pidetään useammin lahjana kuin naisen tekemiä; miehen tekemä kotityö on useammin teko, jota ei osaa odottaa.

3 Kotitöiden jakoon vaikuttavia tekijöitä

3.1 Sukupuoliroolit sekä opitut arvot ja asenteet

Tässä luvussa määritellään kotitöiden jakautumisen kannalta keskeisiä, yksilön arvoja ja asenteita sekä sukupuolirooleja kuvaavia käsitteitä: näitä ovat sukupuoli- ja heterotapaisuus, habitus, doksa, sukupuolisopimukset sekä kiitollisuuden talous. Käsitteet eivät liity mihinkään yhteen teoriakehykseen vaan kuvaavat monenlaisia tapoja, jotka selittävät miesten ja naisten erilaisia sukupuolirooleja. Kotitöiden jakoa voidaan tosin tutkia sosialisatio-sukupuolirooliteorioiden avulla, mutta kaikki tässä luvussa esitellyt käsitteet eivät esiinny kyseistä teoriaa käytettäessä.

Vuosisatojen aikana sukupuolten välille on kehittynyt työnjakoon ja sukupuoleen liittyviä sopimuksia, jotka määrittelevät yhä sukupuolten välisiä suhteita (Anttila 2012, 294). Yvonne Hirdman käyttää käsitettä sukupuolisopimus. Se analysoi miesten ja naisten välistä tilaa sekä tämän tilan tuottamia virallisia ja epävirallisia normeja ja sääntöjä koskien miesten ja naisten paikkoja, tehtäviä ja ominaisuuksia yhteiskunnassa. (Hirdman 1991, 190–191.) Carole Pateman käsittelee perustaltaan seksuaalisia yhteiskuntasopimuksia, jotka perustuvat patriarkaaliseen vallankäyttöön. Nämä sopimukset määrittelevät työnjakoa, sukupuolta ja avioliittoa koskevia, miesten ja naisten välisiä moraalisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Patemanin mukaan naiset ovat altavastaaaja-asemassa eivätkä luonnostaan vapaita kuten miehet. (Pateman 1988). Kotityönjaon voi nähdä olevan yksi sukupuolisopimuksen osa-alue.

Sopimuksen käsite ei tarkoita vain tilanteista sopimista vaan myös vakiintuneita, mahdollisesti erheellisesti luonnollisena pidettyjä toimintatapoja (Anttila 2012, 294). Sukupuolitetun työnjaon sopimuksissa käytetään valtaa: se ilmenee esimerkiksi epäsuhtaisina neuvotteluasemina, pakkona ja suostumuksena hegemoniaan (Liljeström 1996, 126–127). Sukupuolisopimusteoriat ovat vanhoja mutta pohjustavat osuvasti käsityksiä siitä, mikä on sopivaa ja sitä kautta tyyppillistä eri sukupuolille.

Doksa tarkoittaa luonnollisiksi itsestäänselvyyksiksi muotoutuneita käyttäytymistäipumuksia ja niihin liittyviä, yleensä kyseenalaistamattomia, osin puutteellisiin tietoihin perustuvia uskomuksia (Bourdieu 1977, 164–171). Kotitöiden kohdalla voidaan puhua kotitöiden doksasta eli kotitöiden

tekemiseen ja jakamiseen liittyvistä luonnollistuneista tavoista ja uskomuksista (Jokinen 2005, 47). Keskeinen osa kotitöiden doksa ovat sukupuolitapaisuudet (Jokinen 2005, 47). Mies- ja naistapaisuus tarkoittavat eri sukupuolille tyypillisiä tapoja toimia (Jokinen 2005, 32–33; 56–62). Sukupuolitavat eivät kuitenkaan ole yksilön ominaisuuksia vaan yhteiskunnan muokkaamia (ibid. 50). Heterotapaisuus tarkoittaa doksan mukaista ajatusta siitä, että miehet ja naiset ovat erilaisia ja täydentävät toisiaan. Heterotapaisuus on keskeinen tekijä siinä, kun mies- ja naistapaisuuksista muodostuu luonnollisia, tottumuksia ja hyveitä. (Ibid. 50.) Sukupuolitapaisuudet kuvastavat doksan hiljaista traditiota (Bourdieu 1977, 167). Jokisen (2005, 47) mukaan feministit pyrkivät tekemään niistä äänekkäitä. Kotitöiden tekeminen myös tuottaa sukupuolta (Oinas 2010, 29).

Keskeinen käsite sukupuolitapaisuuden kuvaamisessa on habitus, joka tarkoittaa sosialisoitunutta subjektiivisuutta eli sitä, että yksilöllinen on kollektiivista (Bourdieu & Wacquant 1995, 157). Habitukset ovat tekemisessä syntyviä ja muuntautuvia rakenteistuneita ja rakenteistuvia jäsennyksiä; ruumiillistunutta historiaa, josta on muodostunut toinen luonto (Bourdieu 1990, 52, 53, 56). Habitus on kestävä mutta ei pysyvä. (Bourdieu & Wacquant 1995, 157, 165) Eeva Jokinen (2005, 50–51) kuvaa habituksia objektiivisten yhteiskuntarakenteellisten hierarkioiden subjektiiviseksi puoleksi, objektivoituneiksi, kestäviksi ja muunneltaviksi käyttäytymistapumuksiksi. Jokisen mukaan sukupuoli on olennainen osa habitusta kulttuurissa, jossa sukupuolen merkitystä korostetaan; tähän sopii esimerkiksi sukupuolen keskeisyys kotitöiden tekemisessä ja jakamisessa (ibid. 51).

Niin ikään Bourdieun (1990, 82) käsite pelisilmä tai pelin taju sopii kuvaamaan habituksen ja sukupuolitapaisuuden suhdetta kotitöiden kenttään. Pelisilmä tarkoittaa pelin eli jonkin tilanteen merkitysten ja kehityskulkujen tajuamista (ibid.). Koska kotityöt ovat naistapaisia eli naiset tekevät niitä enemmän kuin miehet, naisille kehittyi niiden suhteen pelisilmää (Jokinen 2005, 59.) Miehen habitus ja kotityöt eivät sulaudu yhteen samalla tavalla, joten kotityöpelisilmän kehittäminen vaatii paljon harjoitusta (ibid. 59).

Naisella on siis päävastuu kotitöistä. Nainen koordinoi, järjestää ja organisoii kotitöiden kulkua – silloinkin, kun itse työtehtävät jaetaan tasaisesti. Nainen arvioi, milloin jokin työ pitäisi tehdä. Scott Coltranen Yhdysvalloissa keräämä aineisto osoittaa, että miesten kotityöpanosta pidetään lähinnä auttamisena. Miehet odottavat, että vaimo pyytää heitä tekemään jonkin kotityön, ja tarvitsevat

yksityiskohtaiset ohjeet, jotta tehtävä onnistuisi. (Coltrane 1996, 54). Magnussonin (2005, 157) mukaan naiset sietävät sotkua miehiä huonommin ja ovat herkempiä huomaamaan ja puuttumaan kodin epäkohtiin. Suzanne Bianchi kumppaneineen esittää mahdolliseksi syyksi sen, että siisti koti heijastaa naisen pätevyyttä äitinä ja vaimona mutta ei pönkitä onnistumista aviomiehenä tai isänä (Bianchi et al. 2000, 195). Vaikka yllämainitut tutkimukset eivät koske Suomea, esimerkiksi Raija Julkunen on soveltanut niitä suomalaiseseen kotityönjaon kontekstiin. Nämä amerikkalaista ja ruotsalaista yhteiskuntaa käsittelevät tutkimukset sopivat siis myös suomalaisen yhteiskunnan tutkimiseen.

Jokisen (2005, 67) mukaan monien naisten mielestä on haaskausta pitää meteliä kotitöistä. Usein on helpompaa tarttua toimeen itse kuin huomauttaa puolisoaan. Minna Ylikännö esittää, että naiskulttuuri ei ole antanut isyydelle tilaa kehittyä osallistuvammaksi. Jos äiti kokee itsensä korvaamattomaksi kotitöissä ja lastenhoidossa, hänen voi olla vaikeaa antaa tilaa isälle. (Ylikännö 2009, 122–123.) Henkilöiden tyytyväisyys kotitöiden jakamiseen vaikuttaa siihen, miten tasa-arvoiseksi jako koetaan. Miehet ovat keskimäärin naisia tyytyväisempiä tapaan, jolla perheen kotityöt on jaettu. (Miettinen 2008, 32.)

3.2 Sosialisatio-sukupuolirooliteoria

Kotitöiden jakamista tutkittaessa jaotellaan tyypillisesti kolmenlaisia teorioita. Yllä esitellyt keskeiset käsitteet sopivat yhteen sosialisatio-sukupuoliteorian kanssa. Seuraavissa luvuissa tutustutaan rationaalisen valinnan teorioihin, joita ovat resurssiteoria, resurssien vaihdon tai sosiaalisen vaihdon teoria sekä uusi kodin taloustiede, sekä käytettävissä olevan ajan teoriaan. (Miettinen 2008, 23.) Myös Tomi Oinas (2010) tarkastelee väitöskirjassaan samantyylistä kolmijakoa.

Sosialisatio-sukupuolirooliteorian mukaan kotitöiden jakoa ohjaavat sosialisatian kautta tiedostamatta opitut roolit ja mallit. (Miettinen 2008, 29.) Jotkut henkilöt kannattavat perinteisiä sukupuolirooleja, toiset vähemmän perinteisiä ja enemmän tasa-arvoisia, mikä tämä heijastuu siihen, miten kotitöitä jaetaan (Stafford et al. 1977). Oletuksena on, että nuoremmat sukupolvet kasvavat kulttuurissa, jossa sukupuolirooleihin suhtaudutaan yhä vapaammin. Tällöin sosialisatio-

sukupuoliteorian mukaan kotitöiden pitäisi alkaa jakautua tasaisemmin miesten ja naisten välillä. (Miettinen 2008, 29.)

Tämän näkökannan mukaan sukupuoliroolien taustalla ovat esimerkiksi jo lapsuudessa opitut roolit, joiden muokkaaminen on hidasta. Myös koulutustaso vaikuttaa kotitöiden tekemiseen, joskaan ei aivan suoraviivaisesti. Korkeasti koulutetut naiset tekevät vähemmän kotitöitä kuin miehet, mutta miehillä koulutustason nousu ei näytä lisäävän kotitöiden tekemistä. Kotitöiden tekeminen on myös keino tuottaa ja osoittaa sukupuoltaan. Kotitöiden jakaminen tasaisemmin muokkaa miesten ja naisten töiden välistä rajaa. (Miettinen 2008, 29–30.)

Sosialisaatio-sukupuolirooliteorioita ei ole testattu kovin laajalti. Ne kuvaavat sitä, mitä rationaalisen valinnan teorit sekä ajallisiin resursseihin sekä kotityön tarpeeseen perustuvat näkökulmat eivät kykene selittämään. (Miettinen 2008, 31.) Tomi Oinas tutkii, muokkaavatko sukupuolirooliasenteet ansiotyön tai tulojen määrän vaikutusta kotitöihin. Käy ilmi, että aika- ja valtaresurssit vaikuttavat kotitöiden jakamiseen samalla tavalla riippumatta henkilön sukupuolirooliasenteesta. Vaikka Oinas havaitsee myös, että kotitöihin tasa-arvoisemmin suhtautuvat miehet tekevät suuremman osan kotitöistä, sukupuolirooliasenteiden tasa-arvoisuus tai perinteisyys ei selitä suurtakaan osaa kotitöiden jaosta. Sitä paitsi asennemuutos tasaa kotitöiden tekoa Oinaan aineiston mukaan vain siten, että naisen kotitöihin käyttämä aika lyhenee. (Oinas 2010, 108–109, 113, 118.)

Kotitöihin liittyvien sukupuolitapojen reflektointiin löytyy neljä mallia. Konventionaalisessa mallissa perinteisiä sukupuolitapoja ei kyseenalaisteta. Tietoisien sukupuoli- ja heterotapaisuuden mallissa käyttäydytään tiedostaen perinteisten sukupuoliroolien mukaan. Esimerkiksi Miettisen aineistossa eräs nainen kertoo, että pitää niin sanotusti ”blondina” olemisesta. Automaattisen sukupuolireflektisyyden mallissa tasa-arvopohdinta kehystää kotitöiden tekoa muttei välttämättä vaikuta käytännön työnjakoon. (Miettinen 2008, 55,68.) Tätä mallia kuvaa esimerkiksi se, että Oinaan (2010, 108) tutkimuksessa huomataan, että tasa-arvoista kotityönjakoa kannattavat miehet tekevät vain vähän yli 40 prosenttia kotitöistä. Viimeinen malli on tietoinen sukupuolireflektiivisyys, joka myös johtaa tasa-arvotekoihin. (Miettinen 2008, 55, 68.) Miettisen neljän mallin jaottelua voi lukea arvottavana ja perinteisiä sukupuolirooleja kannattavia alentavana.

Tomi Oinas tutkii väitöskirjassaan sukupuolirooliasenteiden vaikutusta kotitöiden jakoon. Oinas tarkastelee tilastojen avulla esimerkiksi, muuttavatko sukupuolirooliasenteet ansiotyön tai tulojen määrän vaikutusta kotityönjakoon. Tutkimuksen mukaan se, ovatko henkilön sukupuolirooliasenteet perinteisiä vai tasa-arvoisia, ei muuta kotityönjakoa. (Oinas 2010, 109, 113.) Kuitenkin valtaosa tässä tutkielmassa käytetystä lähdekirjallisuudesta korostaa sukupuoliroolien sekä opittujen arvojen ja asenteiden merkitystä kotityönjaossa. Oinaan eriävä tutkimustulos on syytä huomioida, mutta se näyttäytyy muun tutkimuskirjallisuuden valossa poikkeuksena.

3.3 Rationaalisen valinnan teorit

Resurssiteoria (Blood & Wolfe 1960; ref. Miettinen 2008, 23) perustuu puolisoiden väliseen valta-asemaan. Se puoliso, jolla on enemmän resursseja – palkkatuloja, ammatillista statusta tai yhteisöön osallistumiskanavia – saa kodin asioissa enemmän päätäntävaltaa. Hän voi esimerkiksi neuvotella itselleen vapautusta kotitöistä. Alun perin resurssiteoriassa ei ollut kysymys valtakamppailusta tai pakosta vaan työnjaon optimoinnista sen mukaan, millaisia resursseja kummallakin puolisoilla on, mutta yleensä resurssiteorioita käsitellessä tutkitaan samalla vallan vaikutuksia (Layte 1999; ref. Miettinen 2008, 23).

Resurssien vaihdon teorian tai sosiaalisen vaihdon teorian mukaan puoliset arvioivat, millaisia etuja omassa liitossa ja vastaavasti sen ulkopuolella olisi. Tyypillisesti nainen punnitsee, paljonko resursseja hän saa puolisoltaan tai liitostaan, ja mitä olisi saatavilla liiton ulkopuolelta. Mitä vähemmän ulkopuolisia resursseja hänellä on, sitä enemmän valtaa esimerkiksi kotitöiden jakamisen suhteen puolisoilla on. Resurssien vaihdon teoriassa siis punnitaan oman liiton etuja ja vaihtoehtoisten ratkaisujen etuja; oma kotityöpanos on vastine näistä eduista. (Layte 1999; ref. Miettinen 2008, 24.)

Uudessa kodin taloustieteessä resursseja ei tarkastella vallan välineinä vaan osoittimina puolisoiden suhteellisesta arvosta markkinoilla tai kotitaloudessa. Tässä teoriassa kotitalous on tuotanto- ja kulutusyksikkö. (Miettinen 2008, 24). Se tuottaa kodin hyödyn ja hyvinvoinnin

yhdistämällä markkinoilta saatuja hyödykkeitä omaan tuotantoon eli kotityöpanokseen (Becker 1991, 33). Kotitalous pyrkii maksimoimaan hyödyn suhteessa resursseihinsa. Kotityöt on jaettu sen mukaan, miten paljon kullakin puolisoilla on arvoa kotitalouden piirissä ja toisaalta markkinoilla. Palkkatyöhyötyä mitataan tuloilla tai työpaikan puuttuessa mahdollisilla tuloilla, jos henkilö aloittaisi ansiotyöt. Se puoliso, jonka markkina-arvo on suurempi, tekee suuremman osan työpanoksestaan kodin ulkopuolella. Vastaavasti toinen puoliso, jonka resurssit sopivat paremmin kotitöihin, tekee enemmän töitä kotona. (Miettinen 2008, 24–25.)

Mitä tasaisemmin puolisoiden resurssit markkinoilla ja kotona jakautuvat, sitä tasaisemmin jakautuvat myös koti- ja ansiotyö. Vaikka uuden kodin taloustieteen perusta työnjaolle on sinänsä sukupuolineutraali, oletuksena on kuitenkin usein, että työnjako on tehokkainta, kun mies erikoistuu markkinoille ja nainen kotitöihin. (Miettinen 2008, 24–25.) Kun mies tekee enemmän ansiotyötä, hänelle kertyy enemmän työelämään sopivaa inhimillistä pääomaa kuin naiselle. Pääoma kumuloituu jatkuvasti, ja esimerkiksi lapsen saanti lisää kuilua miehen ja naisen välillä entisestään, koska nainen jää miestä useammin pois työelämästä hoitamaan lasta eikä näin kerrytä inhimillistä pääomaa ansiotyössä samaan tahtiin kuin mies. Tämä aiheuttaa sukupuolten välisen työnjaon vakiintumista perinteisten sukupuoliroolien mukaan, vaikka alun perin naisen ja miehen pääomien määrän välillä ei olisi ollut kovin suurta eroa. (Oinas 2010, 27.)

Rationaalisen valinnan teorioita on yleensä, ja myös kotitöiden suhteen, kritisoitu siitä, että valintoihin vaikuttavat usein muutkin tekijät kuin pelkkä järkeen perustuva harkinta. Normatiivisilla, institutionaalisilla tai kulttuurisilla tekijöillä tai yksilöiden mieltymyksillä on kuitenkin usein vaikutusta valintoihin. Esimerkiksi naisen tulojen kasvu ei välttämättä johda siihen, että mies tekisi enemmän kotitöitä (Oinas 2010, 35). Palkkatyön lisäksi myös koulutus voi vaikuttaa kotitöiden tekoon (Miettinen 2008). Sukupuolitetut sopivaisuuskäytännöt vaikuttavat itseoikeutetusti kotitöiden jakamiseen (Ferree 1990). Miettinen (2008, 26) tuo esiin, että miehen markkinaresursseihin investointi kannattaa enemmän, koska naisilla on heikompi asema työmarkkinoilla esimerkiksi pienemmän palkan sekä mahdollisen lastensaannin vuoksi. Rationaalisen valinnan teorian ovat siis ajankohtaisia myös tuoreemmassa tutkimuksessa vaikka ovatkin vanhoja teorioita. Voi myös kysyä, nojaavatko jotkut rationaalisen valinnan teorioihin pitääkseen kotitöiden status quo –tilaa pystyssä.

3.3 Käytettävissä olevan ajan teoria

Toisen teoriaryhmän lähtökohtina ovat ajalliset resurssit ja kotityön tarve. Lähtökohtana on palkkatyö: mitä enemmän töitä tekee kodin ulkopuolella, sitä vähemmän aikaa jää kotitöille. (Coverman 1985, 84–85). Splitze (1986, 690) esittää, että palkka vaikuttaa osittain siihen, että ansiotyöstä tulee prioriteetti; tällöin ansiotyöhön käytetty aika määrittelee kotityölle jäävän ajan. Käytettävissä olevan ajan teorian mukaan kotitöiden määrään vaikuttavat kysyntä- ja tarjontatekijät. (Coverman 1985, 84–85). Kysyntätekijöitä ovat lasten määrä ja ikä, asumismuoto ja puolison työssäkäynti (Coverman 1985, 84–85, Miettinen 2008, 28). Tarjontatekijöihin taas kuuluvat palkkatyön ohella ulkopuolinen apu, lasten osallistuminen kotitöihin sekä kotitöiden ulkoistaminen palveluja ostamalla (Miettinen 2008, 27–29).

Kysyntä- ja tarjontatekijöiden voisi luulla vaikuttavan yhtä paljon molempiin puolisoihin. Kuitenkin naiset tekevät enemmän kotitöitä kuin miehet, vaikka ajankäyttötilanne olisi molemmilla sama. Esimerkiksi naisen ansiotyöhön käyttämän ajan lisääntyminen ei useinkaan johda siihen, että mies tekisi enemmän kotitöitä (Coverman 1985, 84–85). Kysyntä- ja tarjontatekijät eivät siis tunnu selittävän sitä, miksi naiset tekevät enemmän kotitöitä kuin miehet. (Miettinen 2008, 28.) Oinaan (2010) tutkimuksessa käytettävissä olevan ajan teoria saa kuitenkin enemmän tukea kuin rationaalisen valinnan tai sosialisatio-sukupuolirooliteoriat.

3.4 Sosioekonomisen taustan vaikutus kotitöiden määrään ja laatuun

Tässä luvussa käsitellään työhön, varallisuuteen ja sosioekonomiseen asemaan liittyviä tekijöitä, joilla on vaikutusta kotitöiden jakoon perheissä. Suurena linjana näyttäisi olevan, että korkeasti koulutetut, varakkaat ja sosioekonomiselta asemaltaan korkeat henkilöt jakavat perheissään kotityöt tasaisemmin. Vaikutus ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen.

Perheen tuloilla on merkitystä kotitöiden määrään. Pienituloiset tekevät enemmän kotitöitä, kun taas tulojen kasvaessa kotitöiden määrä vähenee. Perheen suurituloisempi aikuinen voi

yllämainitun resurssiteorian mukaan varallisuutensa turvin neuvotella itselleen vähemmän kotitöitä ja vedota siihen, että suurituloisemman kannattaa suuntautua markkinoille eikä kotitöihin. Suurituloisilla on myös varaa ulkoistaa kotitöitä palkkaamalla apuvoimia. Kuitenkin omien tai puolison tulojen kasvaessa miehet tyypillisesti tekevät enemmän niin sanottuja naisten kotitöitä kuin pienituloisemmat. Jos taas hyvätuloinen nainen on työelämän ulkopuolella – ja saa yhä merkittävästi tuloja – hän tekee silti miestänsä enemmän kotitöitä. Suomen kontekstissa, toisin kuin paikoitellen esimerkiksi Yhdysvalloissa, ei kuitenkaan voi sanoa olevan kyse siitä, että nainen hyvittelisi työssäkäyntiään miehelle tekemällä enemmän kotitöitä (Oinas 2010, 29, 151).

Uuden kodin taloustieteen ja resurssiteorian väitteet eivät siis näyttäisi toimivan puhtaasti käytännössä. (Miettinen 2008, 60–62, 64–65, 68–69.) Vuoden 2012 tasa-arvobarometrissa esimerkiksi havaitaan, että kotityöt jakautuvat epätasaisesti, vaikka 90 prosenttia suomalaisista on eri mieltä väittämän ”On oikein, että se puoliso, jolla on pienempi palkka, tekee suuremman osan kotitöistä” kanssa (Kiiänmaa 2012).

Sosioekonomisen aseman kasvu tasoittaa eroja kotitöiden määrässä puolisoitten välillä: tällöin miehet tekevät enemmän ja naiset vähemmän kotitöitä (Miettinen 2008). Työväestöllä sukupuoliroolit kotitöiden jakamisessa ovat perinteisempiä (Anttila 2012, 300). Miehistä eniten kotitöitä tekevät ylemmät toimihenkilöt, jotka vuonna 2009 tekivät 80 prosenttia naisten kotityömäärästä (Pääkkönen & Hanifi 2011, 29–30). Vaikka naisten kotityötaakka vähenee sosioekonomisen aseman kasvaessa, kaikki työssäkäyvät naiset tekevät keskimäärin aina enemmän kotitöitä kuin työssäkäyvät miehet (Miettinen 2008, 40). Oinaan (2010, 155) tutkimuksen perusteella luokka-asema ei taas selitä kotityönjakoa kovinkaan hyvin, ainakaan kahden ansaitsijan perheissä.

Erot koulutustasossa eivät tuota kotitöiden määrään yhtä merkittäviä eroja kuin erot sosioekonomisessa asemassa. Korkea koulutus vähentää kotityöaikaa ja kasvattaa ansiotyöaikaa sekä miehillä että naisilla. Koulutus vähentää naisten kotityöaikaa vähentämällä niin sanottuja miesten töitä, niin sanottujen naisten töiden määrä taas ei merkittävästi vähene. Mitä korkeammin koulutettu mies on, sitä enemmän hän tekee niin sanottuja naisten töitä. Korkeasti koulutetut, sekä naiset että miehet, käyttävät myös enemmän aikaa lastenhoitoon. (Miettinen 2008, 41, 48.)

Ansiotyöllä ei näytä olevan vaikutusta kotitöiden tasa-arvoisempaan jakoon. Ansiotyössä käyvät tekevät vähemmän kotitöitä kuin työn ulkopuolella tai osa-aikatyössä olevat (Miettinen 2008, 56). Miehistä vain työssäkäyvät ovat 2000-luvulla lisänneet kotitöiden tekemistä (Pääkkönen & Hanifi 2011, 28). Naisten kokonaistyöaika on yleensä pidempi kuin miesten vaikka naiset kävisivät ansiotyössä: miehet tekevät noin 35–40 prosenttia kotitöistä puolison työtilanteesta huolimatta (Miettinen 2008, 56).

Puolison työtunnit ansiotyössä eivät näytä vaikuttavan kotitöiden määrään; omien työtuntien kasvaessa kotitöihin käytetty aika taas vähenee (Oinas 2010, 116). Vaikka molemmat puoliset olisivat kokopäivätyössä, nainen tekee enemmän kotitöitä (ibid.). Myöskään kotona oleva puoliso ei juuri vähennä työssäkäyvän naisen kotityötaakkaa (ibid. 73). Miehenkään kotityömäärä ei vähene naisen jäädessä kotiin; kotona oleva nainen kuitenkin lisää kotitöiden tekemistä niin paljon, että ero kasvaa suureksi (ibid. 72).

3.5 Lapset ja kotitöiden määrä sekä jakaminen

Lapset ovat merkittävä tekijä vanhempien tekemien kotitöiden määrän kannalta. Eniten kotitöitä tekevät pienten lasten vanhemmat (Miettinen 2008, 44–47, Pääkkönen & Hanifi 2011, 27). Vastaavasti pariskunnat, joilla ei ole lapsia tai joiden lapset ovat jo varttuneempia, jakavat kotityöt tasaisimmin (Miettinen 2008, 17). Vuonna 2009 äidit käyttivät alle kouluikäisten lasten hoitoon 3 tuntia 16 minuuttia ja isät 1 tunnin ja 33 minuuttia, siis yli puolet vähemmän (Pääkkönen & Hanifi 2011, 28). Lasten saaminen vaikuttaa kotityönjakoon siten, että siitä tulee heterotapaisempaa, ja pikkulapsiperheissä kotitöiden jako on kaikista kauimpana tasa-arvoisesta (Miettinen 2008, 52, 55.) Pääkkösen (2010, 103) mukaan kaksi kolmasosaa lastenhoidosta on naisen harteilla, kävi hänen miehensä ansiotyössä tai ei. Miettisen (2008, 62, 74, 79) aineistossa pitkä työaika, ylityöt ja suuret tulot lisäävät äitien lastenhoitoon käyttämää aikaa, miesten kohdalla samanlaista yhteyttä ei ole. Kuitenkin miehistä eniten kotitöiden tekemistä 2000-luvulla ovat lisänneet alle kouluikäisten lasten isät (Pääkkönen & Hanifi 2011, 27).

Kotitöiden naisvaltaisuudesta osa selittyy sillä, että naiset käyttävät lähes kaikki perhevapaat (Julkunen 2010, 178). Vanhempainvapaalla oleva nainen taas lisää kotitöiden tekemistään suuresti (Miettinen 2008, 72). Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen on muotoutunut naisten asiaksi, ei yleiseksi yhteiskuntapolitiikaksi tai työelämän kysymykseksi (Salmi 1996, 214).

Ennen kuin naiset alkoivat yleisesti käydä ansiotyössä, työn ja perheen yhteensovittaminen ei ollut miehille ongelma. Vasta, kun naiset lähtivät palkkatöihin, lastenhoito osoittautui ongelmaksi. Lapset vaikuttavat siis vain naisen työssäkäyntiin. (Salmi 1996, 212.) Naiset myös kantavat yksin perheestä koituvat, työelämää haittaavat seuraukset. Naiset käyttävät valtaosan vanhempain- ja hoitovapaista ja jäävät kotiin hoitamaan sairasta lasta. Näin he voivat jopa leimautua työmarkkinoilla epäluotettaviksi työntekijöiksi. Tämä johtaa siihen, että naisten uralla eteneminen hankaloituu ja heidän työmarkkina-asemansa heikkenee miehiin nähden. (Ibid. 214.)

Siihen, kumpi vanhemmista jää kotiin lasta hoitamaan, taas vaikuttavat esimerkiksi sukupuolirutiini, äidin ja lapsen suhde, miehen koulutustaso sekä hänen suhtautumisensa työhönsä ja työpaikan ilmapiiri (Julkunen 2010, 178, Ylikännö 2009, 123). Moni perhe ajattelee myös, että koska mies usein tienaa enemmän, hänen kannattaa pysyä työelämässä (Miettinen 2008, 26). Jokisen (2005) mukaan lapsiperheissä vanhemmat sanovat, että kotityöt tekee ”se, joka ehtii”. Merkittävää on, että ehtijä on useimmiten nainen. (Jokinen 2005, 58.)

4 Johtopäätökset

Edellä on tarkasteltu syitä siihen, miksi naiset tekevät Suomessa enemmän kotitöitä kuin miehet, ja havaittu monia syitä ja vaikuttavia tekijöitä. Missään tässä tutkielmassa käytetyssä lähdekirjallisuudessa ei käy ilmi, että miehet tekisivät missään tilanteessa keskimäärin enemmän kotitöitä kuin naiset. Iästä, perhe- tai työtilanteesta sekä sukupuolirooleihin ja kotityönjakoon liittyvistä asenteista huolimatta suomalaisnaiset näyttävät aina tekevän keskimäärin enemmän kotitöitä kuin miehet. Miehet ovat tosin lisänneet tekemiensä kotitöiden määrää ja tekevät jatkuvasti myös enemmän naistapaisia töitä.

Tämän tutkielman havaintojen valossa kotitöiden määrälliseen ja laadulliseen jakoon miesten ja naisten välillä vaikuttavat tekijät voidaan jakaa ikään kuin ulkoisiin ja sisäisiin. Näin nimetty jako ei

perustu mihinkään teoriaan tai tutkimuskirjallisuuteen vaan tässä tutkielmassa tehtyihin havaintoihin. Yhtäältä yhteiskunnan rakenteet, kuten perhevapaat ja ansiotyö sekä sosioekonominen asema tai perheen kokoonpano vaikuttavat kotitöiden määrään. Toisaalta yksilön sekä puolison opitut asenteet, sukupuoliroolit ja tapa tehdä sukupuolta vaikuttavat kotitöiden määrään merkittävästi.

Tässä tutkielmassa käytettyjen lähteiden valossa kotityönjaon epätasaisuuden ydin vaikuttaisi olevan sukupuolirooleissa ja opituissa tavoissa sekä asenteissa. Naiset tekevät enemmän kotitöitä, koska he osaavat sen miehiä paremmin. Naisille on kehittynyt matalampi kynnyks huomata kotitöiden tarve ja tarttua toimeen. Naiset ovat taitavampia tekemään ja koordinoimaan kotitöitä, heille siis kehitty pelisilmää kotitöiden suhteen, koska heitä on pienestä pitäen opetettu ottamaan vastuuta kodinhoidosta, toisin kuin poikia ja miehiä. Tytöille opetetaan kodinhoitoa, koska sen ajatellaan olevan naistapaista, siis kuuluvan naisille. Ajatus kotitöiden naistapaisuudesta pohjautuu historiallisille käsityksille siitä, mikä on soveliasta ja asianmukaista tekemistä millekin sukupuolelle. Kotityöt ovat naistapaisia, koska siistin ja hoidetun kodin sekä hyvin hoidettujen lapsien voi nähdä kuvastavan naisen pätevyyttä naisena, äitinä ja vaimona. Kotityöt siis tuottavat heterotapaista naiseutta ja tulevat osaksi naisen habitusta. Kotityöt eivät samalla tavalla tuota miehisyyttä tai määrittele miehen arvoa. Vaikka siis nykypäivänä monikaan nainen ei näkisi kotitöitä naiseutensa mittana, nämä vanhat arvot vaikuttavat lopulta siihen, että nykyäänkin naiset oppivat kotitöiden tekoa ja siten tekevät enemmän kotitöitä kuin miehet.

Kotitöiden epätasaisen jaon taustalla on toki muutakin. Oinas päätyy tutkimuksessaan siihen, että käytettävissä olevan ajan malli selittää varsin hyvin kotitöiden määrää. Mitä enemmän ihminen tekee ansiotyötä, sitä vähemmän hänellä jää aikaa kotitöille. Suomalaismiehet tekevät enemmän ansiotyötä kuin naiset; tällöin nainen ottaa usein enemmän vastuuta kotitöistä. Mutta miksi naiset tekevät miehiä vähemmän ansiotyötä?

Varsinkin nuoria, perheenperustamis- tai pikkulapsiperhevaiheessa olevia naisia syrjitään työelämässä, koska he käyttävät suurimman osan perhevapaista ja esimerkiksi jäävät kotiin hoitamaan sairasta lastaan. Tällöin he myös tulevat tehneeksi runsaasti kotitöitä. Lastenhoito on pääosin naisen vastuulla edellä mainituista syistä: naiset on opetettu siihen, että lasten- ja kodinhoito on naistapaista tekemistä ja kuuluu heille. Tällöin naisille kehitty pelisilmää kotitöiden

suhteen. Miehet eivät samalla tavalla miellä lastenhoitoa itselleen kuuluvaksi tehtäväksi, ja siihen tarvittavien taitojen opettelu ei käy niin helposti aikuiselta isältä kuin nuorelta tytöltä.

Lapsen syntymä tyypillisesti tekee pariskunnan kotityönjaosta entistä heterotapaisempaa, ja perheen ja työn yhdistäminen nähdään ennen kaikkea naisten ongelmana, ei yleisenä yhteiskunnallisena ongelmana. Vaikka miehetkin osallistuvat kotona lastenhoitoon, työmaailma ei juuri kannusta heitä pitämään perhevapaita, päinvastoin. Naiset siis tekevät miehiä enemmän kotitöitä osittain työelämän naisia syrjivien piirteiden vuoksi. Heidän oletetaan hoitavan kotia ja lapsia, mikä edesauttaa heterotapaista kotityönjakoa perheessä ja aiheuttaa naiselle ongelmia työmarkkinoilla. Näin kotitöiden ja palkkatyön välille syntyy epätasa-arvoa aiheuttava ja ylläpitävä kehä. Huomionarvoisia ovat myös käytettävissä olevan ajan sudenkuopat; on havaittu, että vaikka nainen tekisi miestä enemmän ansiotyötä, se ei suoraan kasvata miehen kotitöihin käyttämän ajan määrää.

Kotitöiden jakaminen perheessä on kiinni myös muista työelämää sivuavista tekijöistä. Koulutustasolla, tuloilla sekä sosioekonomisella asemalla on enemmän tai vähemmän merkitystä kotitöitä jaettaessa. Korkea koulutus vähentää kotitöihin käytettyä aikaa sekä miehillä että naisilla mutta lisää miehen tekemien naistapaisten kotitöiden määrää. Sosioekonominen asema vaikuttaa sekä kotitöiden määrälliseen että laadulliseen jakoon. Sosioekonomisen aseman noustessa naisten kotityötaakka pienenee ja miesten kasvaa. Ylemmät toimihenkilömiehet tekevät suhteessa naisten määrään eniten kotitöitä. Työväestöllä kotitöiden jako on perinteisempää. Keskimäärin miehet tosin tekevät vain 35–40 prosenttia kotitöistä riippumatta naisen työssäkäynnistä, eivätkä erot luokkien välillä ole välttämättä kovin suuria. Resurssiteorian mukaan suurempituloinen puoliso voisi neuvotella itselleen vapaata kotitöiden teosta. Tämä malli ei vaikuta pätevältä, sillä jopa perheissä, joissa nainen tienaa miestä enemmän, nainen tekee silti enemmän kotitöitä.

Heterotapaisuus kotitöiden jaossa sekä ohjaa naisten ja miesten toimintaa että syventää epätasa-arvoista kotitöidenjakoa entisestään. Tässäkin on havaittavissa kehä, kuten myös ansiotyön suhteen. Päävastuu kotitöistä lankeaa naiselle, ja miehelle jää avustava rooli. Nainen ei tällöin välttämättä anna miehelle tilaa opetella kotitöitä ja hoitaa lapsia, ja mies voi kokea huonommuudentunnetta. Vaikka sukupuolitapoja refleктоisi, arvot ja mielipiteet eivät aina vaikuta

tekoihin. Kotitöiden jakamisen tasa-arvoa kannattavat miehetkään eivät tee puolia perheen kotitöistä.

Miten kotityönjakoa voisi saada tasa-arvoisemmaksi? Elina Haavio-Mannilan (1984, 178) mukaan kotitöitä tasa-arvoisesti jakavat puoliset tyyppillisesti ovat läheisiä, viettävät paljon aikaa yhdessä, uskoutuvat toisilleen ja keskustelevat vaikeistakin asioista sekä tukevat ja lohduttavat toisiaan. Eeva Jokinen (2005, 62) taas kehottaa poistumaan omalta mukavuusalueeltaan ja mittaamaan kotityöt tikulla tasan. Francine Deutchin mukaan tasa-arvoa syntyy jatkuvissa neuvotteluissa, joita käydään naisen aloitteesta. Muutoksen vaatimia resursseja ovat yhteinen tai ainakin naisen usko kotitöiden tasa-arvoisen jaon tärkeyteen, suotuista ilmapiiri ja työtilanne sekä sosiaalipoliittiset kannustimet. (Deutch 2002; ref. Julkunen 2010, 166.) Muutos kohti kotitöiden tasa-arvoisempaa jakoa sukupuolten välillä näyttäisi vaativan massiivista asennemuutosta. Asenteiden muokkautuminen on kuitenkin hidasta ja vaivalloista. Yksi tärkeimmistä käytännön kannustimista on ilman muuta perhevapaiden tasaisempi jako äitien ja isien välillä. Naisten asema työmarkkinoilla voisi parantua, jos miehet saataisiin käyttämään vanhempainvapaita tasapuolisemmin. Mutta miten miesten työmarkkinoiden asenteita perhevapaiden suhteen voisi muuttaa? Kodin puolella naiset voisivat pohtia, miten miehille voisi antaa enemmän tilaa hoitaa kotia ja lapsia.

Lähteet

- Anttila, Anu-Hanna (2012) Sukupuolitettu kotityönjako ja sosiokulttuuriset rakenteet. *Sociologia* 49:4, 291–306.
- Becker, Gary (1991) *A Treatise on the Family*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Bianchi, S. M., Milkie, M. A., Sayer, L. C. & Robinson, J. P. (2000) Is Anyone Doing The Housework? Trends in the Gender Division of Labor. *Social Forces* 79 (1), 191–228.
- Bourdieu, Pierre (1977) *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press, Cambridge. (ransk. alkuteos 1972).
- Bourdieu, Pierre (1990) *Logic of Practice*. Polity Press, Cambridge. (ransk. alkuteos 1980).
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J.D. (1995) *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Gummerus, Jyväskylä. (ransk. alkuteos 1992).
- Coltrane, Scott (1996) *Family man: Fatherhood, housework and gender equity*. Oxford University Press, New York.
- Connell, Raewyn (2009) *Gender: In World Perspective*. Cambridge, Polity press.
- Coverman, S. (1985) Explaining Husbands' Participation in Domestic Labor. *The Sociological Quarterly* 26 (1) 81–97.
- Ferree, Myra Marx (1990) Beyond Separate Spheres: Feminism and Family Research. *Journal of Marriage and the Family* 52: 866–884.
- Gershuny, Jonathan (2000) *Changing Times. Work and Leisure in Postindustrial Society*. Oxford University Press, Oxford.
- Haavio-Mannila, Elina, Jallinoja, Riitta & Strandell, Harriet (1984) *Perhe, työ ja tunteet. Ristiriitoja ja ratkaisuja*. Werner Söderström Osakeyhtiö, Juva.
- Hirdman, Yvonne (1991) *The Gender System*. Teoksessa Andreasen, Tayo & Borchorst, Anette & Dahlerup, Drude & Lous, Eva & Nielsen, Hanne Rimmen (toim.) *Moving on: New Perspectives on the Women's Movement*. Aarhus University Press, Aarhus.
- Hochschild, Arlie (2003) *The Commercialization of Intimate Life: Notes from Home and Work*. University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California.
- Hochschild, Arlie & Machung, Anne (2003[1988]) *The Second Shift. Working Parents and the Revolution at Home*. Penguin Books, New York.
- Jokinen, Eeva (2005) *Aikuisten arki*. Gaudeamus, Helsinki.
- Julkunen, Raija (2010) Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. *Vastapaino*, Tampere, 111–135.

Liljeström, Marianne (1996) Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.

Magnusson, Eva (2005) Gendering or Equality in the Lives of Nordic heterosexual Couples with Children: No Well-paved Avenues Yet. *NORA: Nordic Journal of Women's Studies* 13:3, 153–163.

Miettinen, Anneli (2008) Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos, Helsinki.

Oakley, Ann (1974) *Sociology of Housework*. Martin Robertson, Oxford.

Oakley, Ann (1981) *Subject Women*. Martin Robertson, Oxford.

Oinas, Tomi (2010) Sukupuoltenvälinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Pateman, Carol (1988) *The Sexual Contract*. Stanford University Press, Stanford.

Pääkkönen, Hannu (2010) Perheiden aika ja ajankäyttö. Tutkimuksia kokonaistyöajasta, vapaaehtoistyöstä, lapsista ja kiireestä. Tilastokeskus, Helsinki.

Pääkkönen, Hannu & Hanifi, Riitta (2011) Ajankäytön muutokset 2000-luvulla. Tilastokeskus, Helsinki.

Spitze, Glenna (1986) The division of task responsibility in U.S. households: Longitudinal adjustments to change. *Social Forces* 64: 689–701.

Stafford, Rebecca & Backman, Elaine & Dibona, Pamela (1977) The Division of Labor Among Cohabiting and Married Couples. *Journal of Marriage and the Family* 39:43–57.

Ylikännö, Minna (2009) Isien ajankäytöstä. Uuden isyyden hidas esiinmarssi. *Yhteiskuntapolitiikka*. 24:2, 121–131.